

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Riksintressen i hälso- och sjukvården – stärkt statlig styrning för hållbar vårdinfrastruktur (SOU 2021:71)

Myndigheten för delaktighet arbetar för ett samhälle där alla kan vara delaktiga, oavsett funktionsförmåga. Myndigheten för delaktighet lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Myndigheten för delaktighet (MFD) tillstyrker de tre remitterade förslagen till stärkt statlig styrning genom definierade riksintressen på hälso- och sjukvårdsområdet som ska beaktas vid regionala och kommunala beslut som påverkar vårdinfrastruktur. Det finns några aspekter som MFD anser är viktiga att beakta i det fortsatta arbetet, såsom behovet av bättre styrning, digitalt utanförskap, att involvera de som berörs och främja inkludering genom tillgänglighetskrav.

Myndighetens synpunkter

MFD:s uppföljningar av levnadsvillkor och situationen för personer med funktionsnedsättning visar att det finns ett flertal områden där levnadsvillkor liksom tillgången till tillfredställande hälso- och sjukvård är sämre för personer med funktionsnedsättning i jämförelse med personer utan funktionsnedsättning. För att komma tillrätta med ojämlika förutsättningar för utförande av och tillgång till hälso- och sjukvård kan stärkt styrning vara en möjlig väg. MFD vill lyfta fram några aspekter som myndigheten bedömer som särskilt viktiga att beakta i det fortsatta arbetet.

Bättre styrning för att främja jämlika förutsättningar till hälsa

MFD håller med utredningen om att vårdinfrastrukturens utformning påverkar förutsättningarna att svara mot behoven i framtidens hälso- och sjukvård och bidrar till målet om en god vård på lika villkor för hela befolkningen. Som utredningen påpekar har tidigare och befintliga former för samverkan inom och mellan regionerna hittills inte varit tillräckliga för att komma tillrätta med utmaningar med tillgång till adekvata vård- och stödinsatser och jämlik hälsa. Tydligare nationell styrning välkomnas därför av MFD.

Främja inkludering genom tillgänglighetskrav i arbetet med riksintressen i hälso- och sjukvården

MFD vill understryka vikten av att beakta tillgänglighetskrav i arbetet med de definierade riksintressen som har påverkan på fysiska, sociala och digitala miljöer där människor ska vistas och verka. I och med reformen för god och nära vård kommer mer resurser allokteras till kommunal verksamhet nära människors vardag. Det blir potentiellt både fler och större vårdverksamheter på lokal nivå som behöver hålla samma höga grad av tillgänglighet som större modernt utformade vårdinrättningar.

När det gäller utveckling av digital infrastruktur vill MFD särskilt understryka vikten av att beakta den del av landets befolkning som inte använder eller inte kan använda internet eller digitala e-tjänster och på så sätt kan sägas leva i digitalt utanförskap. Enligt Internetstiftelsen använder var femte pensionär inte internet alls, och bland de äldsta har inte ens hälften använt sig av samhällets olika e-tjänster. Dessa personer är inte minst en stor målgrupp för den del av hälso- och sjukvård som utförs på lokal nivå. Enligt samma undersökning använder nio av tio av de tillfrågade digitala samhällstjänster. Inte ens hälften av de äldsta har använt en digital samhällstjänst och sex av tio av de äldsta kan inte logga in på 1177 Vårdguiden på egen hand. I undersökningen Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2019, genomförd av Begripsam, framgår att den digitala identifieringen är svår för många personer med funktionsnedsättning. En tredjedel av undersökningens respondenter tycks inte ha något sätt att identifiera sig digitalt. En motsvarande undersökning om 2021 pågår. MFD vill mot denna bakgrund poängtera vikten att beakta de stora digitala klyftor som fortfarande finns vid utformning av miljöer som både ska stödja vårdens organisation och vid kommunikation med vårdens användare. Personer med funktionsnedsättning har ofta behov av ett flertal insatser från vård- och andra stödsystem. Det är viktigt att hälso- och sjukvårdens kommunikation fungerar med utgångspunkt i användarens behov och förutsättningar.

Aktiv involvering av personer som berörs av verksamheten

MFD välkomnar utredningens förslag om aktiv involvering av patientföreträdare i frågor om urval och utveckling av arbetet med riksintressen. MFD vill framhålla att involvering bör ske parallellt på flera nivåer för att skapa goda förutsättningar för den pågående omställningen till en person- och patientcentrerad hälso- och sjukvård. Involvering av patienter, brukare och deras företrädare i hälso- och sjukvårdssystemens olika nivåer kräver olika former för samverkan och dialog för att patientperspektivet ska kunna integreras i hela verksamheten.

Hög och jämn kvalitet genom standarder och krav genom upphandling

MFD välkomnar även förslaget om att reglera interregional samverkan i utveckling av standarder på vårdbyggnadsområdet för att generera en hög och jämlik kvalitet i hälso- och sjukvårdens miljöer och verksamhet över hela landet. Detta skulle enligt MFD också kunna innebära bättre förutsättningar för samordning av tillgänglighetskrav och uppföljning av hur miljöerna upplevs av användarna, såväl personal som patienter, brukare och anhöriga. Tillgänglighet som krav vid upphandling av leverantörer är central för att säkerställa att miljöer utformas på ett inkluderande sätt och skulle enligt MFD lättare kunna diskuteras och följas upp i ett nationellt samordnat system.

MFD välkomnar vidare förslaget om ökat statligt stöd till forskning inom området vårdinfrastruktur. Miljöernas utformning har stor inverkan på förutsättningar för hälsa, exempelvis hos personer med demens, och kan påtagligt påverka resultatet av olika insatser inom hälso- och sjukvården. Detta forskningsfält är ett viktigt område för hälso- och sjukvårdens utveckling. Att ha användar-, patient- och brukarperspektivet som utgångspunkt vid utformning av miljöer som ska kunna användas av alla, är ett arbetssätt som kan vara lärorikt och normerande för fler områden inom samhällsbyggnad.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén, avdelningschef Maria Larsson Ajne och utredare Maria Montefusco (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt signerad]

Malin Ekman Aldén